

deVerdieping rouw

WWW.TROUW.NL | BOSTE JAARGANG NR 23838 | E-MAIL VIA WWW.TROUW.NL/SERVICE | POSTBUS 859 1000 AW AMSTERDAM | REDACTIE 020-562 9444 | KLANTENSERVICE 088-056 1588 | BEZORGING 088-056 1599

TROUW MAANDAG 18 JULI 2022

Voor een avontuurlijke vakantie
hoef je niet ver weg. Dat kan
ook in de Achterhoek.

schrijver **Brigitte Ars**, de Verdieping 6

Waterpeil in de Rijn keldert door droogte

Tekort • De aanvoer van
de komende weken een
niveau bereiken. Net
sneller aanpassen

Jelle Brandema
redactie duurzaam

De komen
kurkdroog
heid w
Rijn
on

n muur
ook
rand

Interview Brigitte Ars

Brigitte Ars reisde haar leven lang. Nu weet ze: je hoeft niet ver te gaan om de avonturier in jezelf aan te spreken

Reizen interview

Op zoek naar een avontuurlijk leven bereisde Brigitte Ars de hele wereld. Daar is ze van teruggekomen. Het avontuur is dichterbij te vinden. En in jezelf.

'Je hoeft niet ver weg te gaan om het avontuur te vinden'

tekst **Lodewijk Dros**
foto **Merlin Daleman**

Ze leidde een avontuurlijk leven als journalist voor onder meer deze krant. Duiken op Borneo, slapen in de jungle, naar Rwanda na de genocide. Ze trouwde een Indiër en woonde in Maleisië. Toen kwamen er kinderen, een terugkeer naar Nederland met een keurige baan en een hypotheek.

Toch bleef het avontuur bij Brigitte Ars (Reuver, 1964) trekken. Waar komt die neiging vandaan, en wat is dat eigenlijk, avontuur? Daarover schreef ze *Waar is het avontuur?*

Het kwam Ars goed uit dat ze als onderzoeker verbonden is aan een opleiding voor 'tourism management' van een Britse hogeschool. Zo kon ze onder meer naar conferenties over *friluftsliv*, de Noorse levenskunst van het buitenleven, en naar de chique Explorers Club, een gezelschap van ontdekkingsreizigers in New York.

Daarnaast dook ze de filosofie in. Een van de invloedrijkste denkers over avontuur is de joods-Duitse Georg Simmel die met zijn *Das Abenteuer* (1919) de contouren ervan

schetste. Een avontuur heeft een begin en een eind en de held moet iets veroveren (een stad of een vrouwenhart) in een ongewone wereld. Die studie werd het format van talloze avonturenfilms in Hollywood.

U haalt Simmel geregeld aan, uw oude avontuurlijke leven voldoet aardig aan zijn criteria. Toch hebt u iets op hem tegen.

"Wat me aan hem ergert is dat hij vindt dat avontuurlijkheid niet voor iedereen is weggelegd. Voor anderen vond hij het niets, 'onsmakelijk' noemde hij dat. Het was in de tijd dat men ook vrouwen er ongeschikt voor achtte. Waren ze wel avontuurlijk, dan waren het ouwe vrijsters of loshandige types. Je ziet nu dat vrouwen én ouderen - zeventigers, tachtigers - zich juist op het avontuur storten. Door te reizen, uit hun vrouwelijke leven te breken, een bedrijfje op te zetten. Da's beter dan comfortabel op de bank te zitten kijken naar anderen die op tv een avontuur beleven."

Ars haalt in *Waar is het avontuur?* een Amerikaans onderzoek aan waaruit blijkt dat de betekenis van 'avontuur' snel verandert. "In 2005 werden avontuurlijke belevingen nog geassocieerd met termen als 'gevaar', 'hardcore', 'fysieke uitputting'. Vandaag de dag ligt de nadruk bij reizigers op 'betekenisvolle ervaringen' opdoen, 'in de natuurlijke omgeving zijn' en 'leren'."

De rouwdouwer-avonturier van Simmel, die grote risico's neemt, is

getransformeerd tot een zachte, ontvankelijke geest die het gevaar eerder schuwt dan opzoekt.

Die tweede categorie doet denken aan de wandelende natuurgenieten uit de romantiek, rond 1800, een eeuw vóór Simmel. Op het omslag van Ars' boek prijkt een prent die daaraan ontleend is: een vrouw die, op de rug gezien, uitkijkt over een ruige kust - het is een stripversie van Caspar David Friedrichs *Wandrer über dem Nebelmeer*, het iconische beeld van de eenzame, door de ruige natuur overweldigde mens.

'Exmoor was ongemakkelijk, ik ging daar een grens over'

In zekere zin staat u voorop uw eigen boek. U bent zelf een exponent van die omslag.

"Ja. Terwijl ik langs de kust van Exmoor wandelde, schoten me de teksten van die romantici te binnen. Rousseau met zijn 'tot jezelf komen in de natuur'. Ik genoot van de wereld-eenzaamheid, eenzame verstillings in het bos.

"In mijn eentje, met een rugzak op, vond ik een spirituele connectie met de natuur, in een zoektocht

naar heelheid, naar het ontdekken van mezelf.

"Het was poëtisch en vertrouwd, al die dode denkers en kunstenaars wandelden met me mee. Maar het voelde ook bizar. Al mijn gedachten en gevoelens waren van mij en tegelijkertijd werden ze me aangereikt door anderen. Alsof ik een marionet was die aan hun touwtjes liep."

De avonturier die naar verre, barre oorden trekt, ontwikkelt zich, zo schrijft Ars over zichzelf, tot een 'neoromanticus, een kunstzinnig gevoelsmens, die houdt van avontuur en schrijven en leeft op verbeeldingskracht'. Avontuurlijkheid smeedt Ars om tot *adventuriness*, naar buiten gaan om je binnenwereld te verkennen. Het woord is een knipoog naar 'mindfulness'.

Avontuur, ruig of zacht, wordt inmiddels beoefend door mannen en vrouwen, jong en oud. Het zijn wel allemaal westerlingen. Is het een westers verschijnsel?

Daar moet Ars even over nadenken. "Dat is misschien wel zo, het is inderdaad geladen door de westerse cultuur, vooral de romantiek."

Beleeft uw Indiase echtgenoot het avontuur?

"Ja, maar heel anders. Voor hem is werk een avontuur. Reizen is voor hem: verplaatsing naar familie, veel eten, drukte opzoeken. Van mijn hang naar privacy snapt hij weinig.

De behoefte om de wildernis in te gaan, die heeft hij niet. Toen we met ons gezin in de natuur een tentje opzetten in Engeland, zei hij: wat doen we hier? Hij heeft liever veel mensen om zich heen. Al met al ongeveer alles wat *waldromantik* niet is. Dat ik ervan houd, kan hij niet begrijpen."

Her en der op aarde overwint Ars allerlei hindernissen en angsten, ze beschrijft uitgebreid hoe ze overal alleen op afgaat. De geboren Limburgse is voor de duvel niet bang.

'Filosofen gaan op avontuur in hun hoofd, ik ben een doener'

Toch durft u, terwijl u bij Exmoor naar het naaktstrand gaat, bij de Galderse Meren niet uit de kleren, omdat u daar weleens een student tegen het lijf kan lopen. Is gene sterker dan angst?

"Ik probeer steeds mijn comfortzone op te rekken. Exmoor was inderdaad ongemakkelijk, ik ging daar een grens over die diep in mijn opvoeding zit. Schaamtz is sociale angst. Die gene moet ik nog over-

Onderzoeker Brigitte Ars: 'Avontuurlijkheid is een houding, een mindset'.

winnen. Iedereen heeft zo zijn dingen."

Ars werkte tussen de bedrijven door vanaf 2015 aan haar boek, totaal dus zeven jaar. In 2018 wees een uitgever het manuscript af. De auteur nam de tekst grondig onder handen en vulde die met nieuwe ideeën aan. Wat is er in de afgelopen vier jaar aan haar kijk op avontuur veranderd? "In die tussentijd begon de pandemie. Ik zat al op het spoor dat de avonturier in jezelf zit, maar dat je in je eigen omgeving kunt avonturieren, dat leerde ik tijdens de lockdown."

Het maakte dat Ars haar ergernis over de Franse filosoof Blaise Pascal kon afschudden. "Hij vond dat alle maatschappelijke ellende terug was te voeren op één onhebbelijkheid: dat de mens niet rustig in zijn kamer kon blijven zitten. Dat citaat zat in mijn allergiezone. De waarde ervan ontdekte ik toen ik zelf ziek raakte en tien dagen in mijn kamer in quarantaine kwam te zitten."

De sympathie voor Pascal was wel van korte duur. "Toen maakte de onrust zich weer van me meester. Filosofen gaan op avontuur in hun hoofd, ik ben meer een doener. Bewegen is mijn tweede brein."

Toch is de verandering die corona in gang zette blijvend. "Ik kwam van het groots en meeslepend reizen, daar ben ik van afgestapt. Het hoeft niet meer, naar de Himalaya of Tanzania. Mijn nieuwe inzicht is dat je niet ver hoeft te gaan om de avonturier in jezelf aan te spreken. Wat dat

is? Orvoorspelbaarheid aangaan, obstakels aandurven, afzien van controle en comfort. 'Ja' zeggen op waar je veiligheidshalve anders nee op zou zeggen. Niet je hele agenda volplannen. Dat vind ik gezonder."

Tijdens de coronacrisis is Ars haar 'basiskamp' meer gaan waarderen. Haar werk en haar gezin, die vormen geen beletsel meer voor het door haar nagejaagde avontuurlijke leven. "De routine en het normale leven maken het buitengewone juist mogelijk."

De avonturen zijn wel kleiner geworden. In het Engels klinkt dat iets sexyer: het zijn *microadventures*, dagelijkse onderbrekingen van de routine. Kamperen in iemands achtertuin, een duik in het meer. Volgens Ars is het belangrijk dat avontuur geen begin en eind heeft, zoals Simmel beweerde, maar een onophoudelijk proces is. "Avontuurlijkheid is een houding, een mindset."

Toeristen zoeken volgens Google veel op 'avontuurlijke vakantie', wat vaak uitloopt op een vrij voorspelbare, verre, goedverzekerde zonzakantie. Zou u willen dat uw studenten aan de hogeschool dat faciliteren, of wilt u de Nederlandse toerist op andere gedachten brengen?

"Het laatste. Die verre reizen, dat kan echt niet meer. Zelf reis ik alleen nog binnen Europa, over land en per veerboot. Ik vrees dat veel toeristen nog niet toe zijn aan een

andere manier van denken. Zolang ze die nieuwe mindset nog niet hebben, zullen hogere prijzen hen uit het vliegtuig moeten houden."

Is het geen luxepositie om eerst de wereld rond te reizen om dan te concluderen dat ver reizen niet meer kan? Dankt u dat inzicht niet juist aan uw bereidheid?

"Dat inzicht kreeg ik vooral door de corona- en de klimaatcrisis. Ver reizen blijft mogelijk, als je oppast met het milieu. Vliegen is problematisch, maar ik zal bijvoorbeeld mijn schoonfamilie blijven opzoeken. Wel denk ik na beter na over hoe en hoe vaak."

"Ik hoop dat studenten duurzamer leren denken, zodat reizen straks niet meer zo vervuילend is. Voor een avontuurlijke vakantie hoef je niet meer ver weg. De nieuwe bij is: dichtbij zoeken naar bijzondere ervaringen. In allerlei dorpen die wel wat toerisme kunnen gebruiken kun je mensen met een goed, historisch verhaal een *experience* geven - *adventureness* in de Achterhoek."

Brigitte Ars, **Waar is het avontuur? Zoektocht naar een avontuurlijker leven**. Querido, 304 blz. € 22,50.

De zin van Felix de Rooy

De man bedrijft de liefde wanneer het kan, de vrouw wanneer ze wil

Meer en minder bekende Nederlanders vertellen over een inspirerende zin. Vandaag kunstenaar, regisseur en verzamelaar Felix de Rooy (Curaçao, 1952).

In de jaren zeventig ontdekte ik dichter Elis Juliana, een van de gruten van Curaçao. In mijn wekelijkse radioprogramma op Curaçao nodigde ik hem en pater Paul Brenneker vaak uit, dat waren mijn helden. Samen hadden ze met hun handreceder oude verhalen en liederen op de Antillen verzameld, soms nog uit de slavertijd. Enkele van die slavenverhalen waren de basis voor mijn film *Almariza, Soul of Desolito* (1986), over een priester die een kind krijgt van het Kwaad en haar voorouders opzoekt.

In mijn werk spelen mythologieën en rituelen een grote rol. Je ziet het terug in *Buladé* (2020), ook al een film over de slavengeschiedenis. Ik was daar in een opa die alleen Papiaments spreekt en de oude spiritualiteit van het eiland belichaamt. Dat had Juliana ook, hij was een heel spiritueel man.

Juliana vond dat als je op Curaçao leeft, je een Curaçaenaar kunt worden. Anderen zeggen dat alleen zwarte eilanders *Yudi Corsou* (kind van Curaçao, red.) zijn - wat een gezek. Het eiland is een mix van Europees vernuft en Afrikaans bloed en zweet, een mengeling van rassen. Kijk naar mij. Portugees en Haïtiaans, slaaf en slavenhouder, herbhutter, Frans, Joods, mulat, Indiaans, Afrikaans en Hollands. Ik ben een bastaard, erfgenaam van een koloniaal orgasme, ontsnapt uit de gevangenis van genetica en historische identiteit.

Van mijn ouders heb ik liefde voor kunst meegekregen. Ik ben katholiek opgevoed, ik heb sympathie voor Jezus, maar God... Als puber wilde ik al niet meer naar de kerk. Mijn vader vroeg waarom. 'De priester is een slechte acteur', zei ik, 'hij praat over God zonder hem te voelen.' Toen hoefde ik niet meer.

Het was in die periode dat ik ontdekte dat ik me tot mannen aangetrokken voelde. Mijn moeder aanvaardde dat snel, veel eerder dan mijn vader, die

had daar meer moeite mee. Met vrouwen heb ik altijd een goede verhouding gehad. Ik ben een *gay* activist, maar heb me lang verdiept in de psychologie van de vrouw en had vaak minnaressen.

Toen mijn moeder in het ziekenhuis belandde - ze was verkracht en bijna vermoord - bezocht toenmalig premier Maria Liberia-Peters haar daar, om haar een hart onder de riem te steken. Die vrouw kan voor mij niet meer stuk. Dat is vrouwenkracht. Misschien kies ik daarom dit gedicht van Elis Juliana wel. Ik kwam het tegen in een boek met Caribische poëzie. Het is een *banderita*. (Papiaments aforisme op een vlaggetje, red.) *Homber ta hast amor ora e por. Muhi ora a bi.* 'De man bedrijft de liefde wanneer het kan, de vrouw wanneer ze wil.' Dat is mijn motto - vandaag. Morgen kan het anders zijn.

'De vrouw beheerst de wereld, maar heeft het nog te weinig voor te zeggen'

Wij mannen zijn er wat makkelijker in om onze lust te botvieren. Dat is eeuwenoude kennis en beschrijft de realiteit, de problematiek op de Antillen. Nee, het is geen rechtvaardiging dat de man zijn gang maar gaat, ik zie juist dat Elis vrouwen empowerd, het is een feministische *banderita*: zij denken beter na en beslissen uiteindelijk wat er gebeurt, en dat is maar goed ook. De vrouw beheerst de wereld. Al hebben ze het nog te weinig voor te zeggen, helaas."

Lodewijk Dros

Het Stedelijk Museum bereidt een overzichtsexpositie voor van werk van Felix de Rooy.